

Ἐγὼ μόνος, γιὰ νὰ ζήσω, τρέχω καὶ ψωμοζητῶ.
Στὰ ἐρημοκλίσια μέσα καὶ στοὺς δρόμους ξενυκτῶ.
Παντοῦ εἰμ' ἀπορριμμένος,
Ξένος εἶμαι στὴν Ἑλλάδα, καὶ στὸ σπῆτι μ' εἶμαι ξένος.

Ὅλος ἄλλαξε ὁ κόσμος, καὶ τὴν σήμερον ἡμέρα
Τὰ παιδιὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν γνωρίζουν τὸν πατέρα.
Ταῖς θυσίαις, τοὺς ἀγῶνας ἔχασαν τῶν παλαιῶν,
Καὶ τὸν Πλάτωνα ἔχουν ὅλοι διὰ μόνον τοὺς θεοὺς.
Προσπαθῶ τοῦ κάκου ναῦραι ἕναν φίλο τοῦ καλοῦ μας,
Τοῦ ἡρώϊκου καιροῦ μας.
Ἄλλοι πέθαναν, καὶ ἄλλοι ζοῦν ἀπ' ὅλους ξεχασμένοι.
Ὅπου κι' ἂν σταθῶ μὲ σπρώχνουν, μὲ περιγελοῦν οἱ ξένοι.

Ξένοι, μὲν περιγελάτε τὰ χυμένα μου τὰ μάτια,
Τὸ σπασμένο μου ποῖός.
Τοῦ μεγάλου Μπίτσαρῆ μας ἦρουν πρῶτο παλλικάρι.
Ἡ παλιὰ μου φουστάνελα, ὅπου βλέπετε κομμάτια,
Χάρισμα τοῦ Κοραΐσκου, ἀπὸ δόξα μὲ σκεπάζει.
Τὸ σπαθὶ αὐτὸ ποῦ φέρνω στὸ πλευρό μου κρεμαστό,
Ἄν δὲν ᾔηναι μὲ χρυσάφι καὶ κοράλλια σκεπαστό,
ἔδιν' ἐνθύμησις φίλίας τοῦ Ναυάρχου μας Τομπάζη.

Ὅπως ξεχασμένοι!
Καὶ ἂν ᾔσθε πεθαμένοι,
Στὴν ἐνθύμησιν τοῦ κόσμου, στὴν ἐνθύμησιν μας ζήτε.
Πέθαναν, κι' ἂν ζοῦν ἀκόμα, ὅσοι ἄνθρωποι πολῖται.
Εἰς τοὺς τάφους σας πατοῦν,
Νὰ κληρονομήσουν ὅλας τὰς θυσίας σας ζητοῦν,
Καὶ ἀφίνουν τῆς πατρίδος τοὺς πατέρας, τοὺς προμάχους,
Νὰ ψωμοζητοῦν στὰς πόλεις καὶ νὰ ξενυκτοῦν στοὺς βράχους.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ (*).

—000—

Ὁ τυπωθεὶς κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Β. Πανεπιστημίου τοῦ Ταυρίνου κωδίκων τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, καταλέγων τὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα τοῦ κώδικος ΙΑ' 3, σημειοῖ, ὅτι ὁ κώδικς οὗτος περιέχει 1, λεξικὸν ἑλληνογραφικὸν, 2, Γυμνασίας γραμματικὰς ὑπ' ἀνωνόμου, 3, διαφόρους ἐπιστολάς ὑπὸ Νερούλη Λησταρχοῦ Κορινθίου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Φιλαδελφίας, καὶ 4, σημειώσεις τινὰς ἐκ συγγραμμάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμητικῶν συγγραφέων. Ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι, καθ' ὃ ἐπηρεαζομένην ἀνερευνῶν καὶ συλλέγων ὕλην ἱστορικὴν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης, ἦν τοσοῦτον ἐπιμελῶς διευθύνετε, διατρέχων τὸν κώδικα τοῦτον, παρετήρησα ὅτι ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ χειρόγραφα, ἐξαιρουμένων τῶν δύο πρώτων φύλλων, 2 διακρίνονται μὲ διάφορον χαρακτῆρα καὶ ἀνορθογραφίας, εἶναι πανήματ' ἅπαντα τοῦ Ἀλεξάνδρου Νερούλη,

τινὰ τῶν ὁποίων συνέταξε πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος Νερούλης εἶναι συγγραφεὺς ἄγνωστος μέχρι τοῦ νῦν πρὸς ἐμὲ, τὸν τοσοῦτον ἐπιμελῶς θηρεύοντα σπουδαίους ἐπιφανεῖς ἐκ τῆς πατρίδος μου ἀναδειχθέντας, ὡς ἐτι καὶ ἀμνημόνευτος παρὰ πάντων τῶν εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν ἐπασχοληθέντων. Εἰς δὲ δηλοῦται ἐκ τῶν χειρογράφων του, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1520. Ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ, καὶ εἰτα μεταβὰς εἰς Ῥώμην, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἐν τοῖς μαρτυρικοῖς τῶν συμπατριωτῶν του, κοινῶς ὁμολογούντων αὐτὸν σοφὸν καὶ ἄξιον τῆς ἱερωσύνης, καὶ ἐν τῷ ἐνταλτηρίῳ γράμματι τοῦ Ἐπισκόπου, ἀπάντων καταγεγραμμένων ἐν τῷ ῥηθέντι κώδικι. Ἐκπαίδευσιν μαθητὰς συνέγραψε πρὸς χρῆσιν αὐτῶν τὸ λεξικὸν τὸ ἐξηγοῦν τὰς λέξεις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νεώτερον ἑλληνικόν, σύγγραμμα ἀτελές καὶ πρόχειρον διότι, καίτοι ἔχει ἀλφαριθμητικὴν τάξιν, διακόπτεται ὅμως ἡ σειρά αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων γραμματικῶν σημειώσεων, καὶ σημειοῦνται μόνον αἱ δυσκολώτεραι τῶν ἀρχαίων λέξεις. Ἐπὶ χειραγωγίᾳ τῶν αὐτῶν μαθητῶν εἰς ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν συνέταξε καὶ τὰς γραμματικὰς γυμνασίας διὰ τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν θηματογραφίαν, ἐπὶ παραδειγμάτων τοῦ νεωτέρου εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμὸν προσδιεσζόντων. Μεθερμηνεύων δὲ τὰ ὠραῖα γράμματα, καὶ τὸ εὖ συνθέτειν, συνέγραψε τὸ ἐπιστολάριον κατ' ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ὅπου παραδειγματίζων ἐρμηνείας κανόνες, διευθύνσεις, καὶ τύπους ἐπιστολῶν, ἐκθέτει διαφόρους ἐπιστολάς κατ' ἀρχαῖον καὶ νεώτερον ἑλληνισμὸν, καὶ ἐπὶ μείζονι ἐνδείξει τῶν ἐπιστολιμαίων θεμάτων παρενθέτει ἐπιστολάς οἰκείας, τὰς ὁποίας ἔγραψε πρὸς ἄνδρας συγχρόνους πολυμαθεῖς καὶ φίλους του, ὧν τὰς ἀπαντήσεις ἐνίοτε συνεπάγει. Τοῦτο συνειθίζετο ἐν τοιαύτοις συγγράμμασιν, ὡς βλέπομεν παρὰ τοῖς ὁμογενέσι λογίοις, οἱ οὖν Θεόφιλος ὁ Κορινθαῖος, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος καὶ λοιποὶ, ὧν τὰ ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ Φλωρεντίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας ἐπιστολάρια, φέρουσιν ἐπιστολάς ἐξ ἀλληλογραφίας ἐτέρων ἐπιφανῶν λογίων. Τοιούτων ἀλλοτρίων ἐπιστολῶν γέμουσι καὶ τινες ἐκδόσεις τῶν ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἰταλικῇ γλώσσῃ συντεθέντων ἐπιστολαρίων, τοῦ Ἀνίβα-Κάρου, τοῦ Τρακαστόρου, τοῦ Τολεμαίου.

Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς, ἐνῷ τὸ ἐπιστολάριον ὅλον τὸ ἐν τῷ κώδικι ΙΑ' εἶναι σύγγραμμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Νερούλη, συνεπάγει καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Λησταρχοῦ, τοῦ Δεκαδύου, τοῦ Δεβαρῦ, τοῦ Νικήτα Φαύστου ἐπισκόπου τῆς Φιλαδελφίας, τοῦ Μινδοβίου, τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ Ἐπάρχου, ἀνδρῶν ἐπιφανῶν κατὰ τὴν σοφίαν ἐπ' ἐκείνων τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἡ Ἑλλάς ἐστέναζεν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν

(*) Τὴν ἀνωτέρω ἔκθεσιν ὑπέβαλεν ὁ ἐν Ζακύνθῳ καθηγητὴς Κ. Π. Χιώτης τὴν 26 Αὐγούστου τοῦ ἐνεστώτος ἔτους πρὸς τοὺς βιβλιοφύλακας τῆς ἐν Ταυρίνῳ βιβλιοθήκης κατὰ τὴν ἐκείσε αὐτοῦ διατριβήν. Περιστερέεται δὲ εἰς χειρόγραφα ἑλληνικὰ, παρατηρηθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν βιβλιοθήκαις. Σ. ΠΑΝΔ.

βαρβάρων, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι αὐτῆς εὗρισκον ἄ-
συχον εἰς τὴν ὠραίαν Ἰταλίαν, ὅπως ἐκλάμπωσιν
ἐπὶ τὸ μᾶλλον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Μαδίκων
ἐν Φλωρεντίᾳ, τῶν Βισκοντῶν ἐν Μεδιολάνοις, τοῦ
Λέοντος Ι' ἐν Ρώμῃ, καὶ τῆς Βενετικῆς πολιτείας
ἐν Παταβίᾳ καὶ Βενετίᾳ, τοσοῦτον εὐεργετικῆς πρὸς
τοὺς πρόσφυγας Ἕλληνας.

Ὁ Νερούλης ἔπειτα προσεκλήθη εἰς Πατάδιον,
ὡς καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ
ἐκεῖ Ἑλληνικῷ γυμνασίῳ. Διατρίβων δὲ ἐν Πατα-
βίᾳ συνετάξατο καὶ τὰ ἐξῆς πονήματα· α', χρονο-
γραφίαν μερικὴν· β', μέθοδον τοῦ εὗρίσκειν τὴν
ἀρχὴν ἐκάστου μηνός· γ', εἰδήσεις πῶς εὗρίσκεται
τὸ νομικὸν φάσκα τῶν Ἑβραίων· δ', Πηγάλιον
σὺν Θεῷ Ἰωάννου τοῦ Δυμασκηνοῦ· ε', Ἐπιστολὴν
πρὸς Ἰωάννην τὸν Ζυγοραλάν· ζ', Συλλογὴν τῶν
ἀποστολικῶν κανόνων· — ζ', Κεφάλαια διάφορα
περὶ ἱερωσύνης· — η', πραγματείας περὶ μοιχείας· —
θ', σκέψεις περὶ θεολογίας, καὶ περὶ τὰ παλαιὰ ἱστο-
ρικά· — ι', πῶσα ἀριθμοῦνται τὰ πταίσματα τοῦ
Καὶν· — ια', ἄλωσιν Κορώνης τῇ ἀφ' ἧς (ἀρχεται δὲ
οὕτω· α Ὁ τοίνυν Αὐτοκράτωρ στόλον ἐξαρτή-
σας, νηῶν μὲν στραγγύλων εἰς τὰς τεσσαράκοντα,
τριήρεις δὲ ἰσπρίθμους, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις πλοίοις
συνεπόμενον, ναύαρχον δὲ τοῦ στόλου καὶ ἡγεμόνα
Ἀνδρέαν ἐπιστήσας τὸν Δώριον καλούμενον, κατὰ
τῆς βασιλέως Τουρκῶν Σουλεϊμάνεω χιώρας ἀπέ-
στειλε . . .) — ιβ', μικρὸν χρονικὸν περὶ Ἀλιτζέρης
— ιγ', περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πῶς ἐ-
κτίσας ναοὺς ἐξ· — ιδ', Κανόνας περὶ φθορᾶς παρθε-
νίας· — ιε', Νικολάου τοῦ ὀσιωτάτου Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἀναστάσιον καθηγούμε-
νον τοῦ Σινᾶ ὅρους διὰ στίχων (ἀντιγραφὴ;) — ις',
περὶ δισυλλάβων, τρισυλλάβων, τετρασυλλάβων, πεν-
τασυλλάβων καὶ ἑξασυλλάβων ποδῶν μετρική· —
ιζ', Ἀμμωνίου τοῦ φιλοσόφου ἐξηγήσιν εἰς τὰς πέντε
διαφοράς (ἀντιγραφὴ;) — ιη', Μύθους γυμνασμάτων
ῥητορικῶν μετὰ προοιμίου Ἀλεξάνδρου Νερούλη· —
ιθ', Σημειώσεις ἐξ Ἀλεξάνδρου Τραλιανοῦ, ἐκ Γα-
ληνῶ· κ', Ἐξηγήσιν σημαίας Σικελικῆς· — κα', Ἀ-
ποφθέγματα καὶ νοθεσίας. Ἄπαντα δὲ ταῦτα τὰ
πονήματα εἶναι γεγραμμένα διὰ τοῦ αὐτοῦ χρυσ-
κτῆρος γραφῆς καὶ ὁμοιοχρόου μελάνης, ὡς ση-
μειοῦται ἢ ὑπογραφῇ τοῦ Νερούλη ἀπικνωμένη εἰς
τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἐπὶ κεφαλῇ τῶν πονημάτων
τῶν καταχωριζομένων ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι σχηματί-
ζοντι μεγάλην βιβλὸν ἐκ χάρτου βαμβακίνου συν-
αρτιζομένην, καὶ χρησιμεύσαν πρὸς τὸν Νερού-
λην ἐπὶ ἐγγραφῇ τῶν πονημάτων του, ἢ ἐπὶ ση-
μειώσει τῶν συλλεγομένων κατὰ τὰς μελέτας του,
ὡς συνείθιζαν οἱ σύγχρονοι τοῦ Νερούλη λόγιοι.
Καὶ διὰ ταῦτα νομίζω, σεβαστοὶ Κύριοι, ὅτι ὁ κώ-
δικς οὗτος εἶναι αὐτόγραφος τοῦ ἰδίου συγγραφέως,
διὸ καὶ πολύτιμος ἐν τῇ ὑμετέρᾳ συλλογῇ τῶν Ἑλ-
ληνικῶν χειρογράφων.

Ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων προκύπτει,
ὅτι ὅλα τὰ πονήματα τὰ ἐν τῷ κώδικι ΙΑ', Β, εἶ-
ναι συγγράμματα ἀποκλειστικῶς τοῦ Ἀλεξάνδρου

Νερούλη, συμπολίτου μου, καὶ εἰς οὐδὲνα ἀνώνυμον,
ἢ ἕτερον συγγραφέα κατ' ἰδίαν ἀνήκουσιν, ὡς κα-
ταγράφει ὁ ὑμέτερος κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιο-
θήκῃ τοῦ βασιλικοῦ πανεπιστημίου ὑπαρχόντων χει-
ρογράφων ἀρχαίων. Ἐντεῦθεν ὁ κατάλογος αὗτος, τῇ
ὑμετέρᾳ ἐπινεύσει εἰς τὰς προσαγομένους πρὸς ὑμᾶς
τοὺς ἐνδόξους ἐπιστάτας τῆς βιβλιοθήκης παρατη-
ρήσεις μου, ὀφείλει νὰ διορθωθῇ, καθ' ὅσον ἀναφέρε-
ται εἰς τὸν κώδικα ΙΑ, Β, καὶ νὰ θεωρηθῇ αὗτος ὡς
αὐτόγραφος ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, τοῦ
Ἀλεξάνδρου Νερούλη.

Χαίρω δὲ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀνεκάλυ-
ψα τοιοῦτον λόγιον ἐξ Ἑλλάδος ἄγνωστον μέχρι
τουδε εἰς τὴν νεολληνικὴν γραμματογίαν μας, καὶ
τιμῶντα τὴν πατρίδα ἡμῶν διὰ τῶν σπουδαίων
συγγραμμάτων του. Περὶ αὐτοῦ δὲ θὰ ἐκδώσω
εἰδήσιν μόλις ἐπιστρέψῃς ἐξ Ἰταλίας εἰς τὸ πά-
τριον ἔδαφος, ὅτε καὶ θὰ ἐκδηλώσω τὴν πρὸς
ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὰς φιλικὰς δεξιώσεις
ὑμῶν, καὶ τὰς χρηστὰς ὁδηγίας, ἃς τινες μοὶ πα-
ρέσχετε, ὅπως εὐκολυνθῶ εἰς τὰς ἐξιχνιώσεις καὶ
μελέτας μου, τὰς τοσοῦτον πολυμόχθους ἐπὶ ἱστο-
ρικῇ συγγραφῇ τῶν τυχῶν καὶ περιπτώσεων τῶν
Ἰονίων νήσων καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν τόπων,
τῶν αὐταῖς συσχετισθέντων κατὰ τοὺς δουλικούς
χρόνους τῆς Ἑλλάδος.

ROBERTOS EMMET.

(Τίτλος. 70α φυλλάς. 235 — 256.)

—ooo—

«Θὰ ἐχαιρόμην εἰλικρινῶς, ἀγαπητέ μοι φίλε,
διὰ τὸν νέον σου διορισμόν, ἐάν πλησίον τοῦ ὀνό-
ματός σου δὲν ἔβλεπον καὶ ὀνόματα ἀνθρώπων,
οὗ καὶ μόνον ἐνθυμούμενος ἀγανακτῶ, εἰ καὶ εἴ-
χον ἄλλοτε μετ' αὐτῶν φιλίαν· ἀλλ' ἐν τέλει τῆς
ἐπιστολῆς σου μοὶ ἀπευθύνεις ἐρώτησιν ὅπερ, τὸ
ὁμολογῶ, ἤθελε πολὺ μὲ ἐκπλήξει ἐάν δὲν ἐγίνω-
σκον τὴν συνήθη ἀλλοφροσύνην σου. Σκαπεύεις νὰ
ἐλθῇς ποτὲ νὰ μᾶς ἰδῇς εἰς ἱρλανδίαν, ἢ νὰ πέμ-
ψῃς τὰ τέκνα σου; ἐρωτῶ τὸ ἐπίσημον μέλος τῆς
κυβερνήσεως, ἕνα ἐξόριστον, προγεγραμμένον, ὅστις
ἐάν ἐπέστρεφεν ἤθελεν ἀμέσως καταδικασθῇ εἰς θά-
νατον; Ὅστις ἤθελεν ἔχει ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιστρέψῃ,
ἤθελεν ἀμέσως ἀπαντήσῃ, πρόσκλησιν ὑποθέτων τὰ
λεγόμενά σου· ἀλλὰ δι' ἐμὲ δὲν ἔχει οὕτως. Ἐνε-
κατέστην ἐνταῦθα καὶ ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν ἀξιόλογον
μέλλον καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὰ τέκνα μου. Αἱ ἀρ-
χαὶ καὶ τὰ δυστυχήματά μου εἴλκυσαν πρὸς ἐμὲ
τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν φιλίαν τῶν ἐπιστημοτέρων
ἀνδρῶν τοῦ τόπου καὶ ἐν γένει τῶν ἠνωμένων ἐ-
παρχιῶν. Εἶμαι σεβαστὸς ἕνεκα μάλιστα τῆς ἀφο-
σιώσεώς μου εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας, εἰς ἃς ὁσημέραι
προσκολλῶμαι ἐτι μᾶλλον διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς
παρατηρήσεως. Πρέπει νὰ ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου αἱ ἀρ-